

757410

JZ

A Z

U T A K

É S

H I D A K

TSINÁLTATÁSÁRA SZOLGÁLÓ

R E G U L Á K

Melleyek egy Magyar Országí Haza
finak á Közönléges Jóhoz Viseltető in-
dulattul dítsiretellen Készétett Munká
jából ki fzedettek, és rövidség Kedviért
következendő czikelekben foglatlat-
tak, Annak Utánua pedig eö Fölsége
Parantsolatyából á Tekéntetes Vár-
megyékkel Kázóltettek.

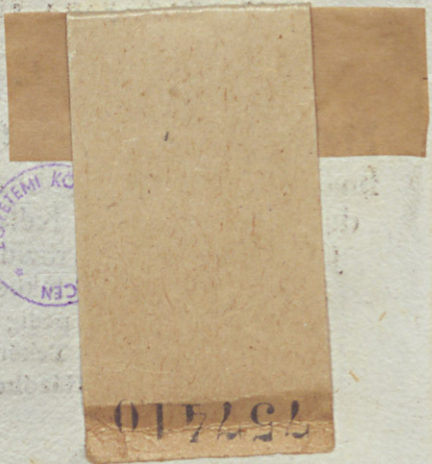
B E ' T S B E N,
NEMES TRATTNERN TAMAS ÚDVARI
NYOMTATÓ ÉS KÖNYV-
ÁR O S N Á L.

757410

1871
MAY 10 1871
DEBRECEN

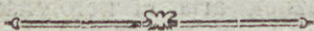
1 A
2 A 3 U
1 A 2 I 11

1 A 2 I 11
1 A 2 I 11
1 A 2 I 11

ELSÖBEN.

I.

Az Úi Utaknak csináltatásában Leg inkább azon kollerik iparkodni, hogy a menyire Lehetleges azok egyenes Lineában Vitettefennek.

II.

A midón az Ut fölhányattatik, vagy magassabra emeltetik Azon szükséges Vigyázni, hogy a Víz rola minden akadál nélkül lefolyhasson, és rajta sehol meg né állyon; ha pedig az Utat Vízállása helyén Kellene átalvinni, azon esetre a Viznek szabad folására az Uton által egy Meczést, vagy Canálist Kölletik csinálni, s-réája egy Kírs hidat építeni.

III.

Az Utnak szélessége úgy alkalmaztasfék, hogy két szekér szénával, vagy akár minémü más partikával rakott szekerek egy

más mellet Könven el meheffenek, és egyik á másikát kikerülheffe.

IV.

A melly utakat á Vizeknek Közel létere nézve az áradásoktól félteni lehet, azokat szükféges olly magafra föltölteni, hogy á Víznek árja el nefolyhasfa, és a csinált Utat el ne moshassa.

V.

Azon módot, melly szerént eddig az Utaknak Közepét á Két felül csinált árkokból kihánt földel föltölteni, és ugy reája Köveket fövenyet, vagy homokot hordani szoktak, azon okból nem tanácsos Követni, mivel az ollyas töltésnek semmi Kemény álla, vagy fundamentoma ninesen, azért á hol az Uttúl nem mezze nagyobb Kövek, vagy Köszikla darabok találatnak, hasznosabb azokkal előbb az Utat meg hordani, és sulykokkal, vagy más arra alkalmas eszközökkel á Köveket, vagy Keö darabokat á földben belé verni, és meg erősiteni, úgy azután kissébb kövecsekkkel az Ut szinét meg terétteni.

VI.

Azon heleken pedigh, á hol nagyobb Köveket; vagy Köszikla darabokat nem lehet találni, ottan agyagot, földet Kölletik

az

az Utra hordani, és azt előbb egy kevéssé meg nedvesítvén addig erőssen verni, meg nagyon meg nem Keménkedik, és így lassankint egy Lábnyi magafágra az Ut Közepét föltölteni, azután pedig magyobb Köveket reája hordani, az agyag Közé fulkokkal jól belé verni, és úgy hegyében Kövecses fövenyet, vagy pedig homokot hordani.

VII.

A hol a föld színén föveny, vagy Kövecset nem lehet találni, azokat az föld Gyomrában nagyobb fúrokkal, mellyek a hegyeknek, és Kutaknak áfására szolgálnak, és mintegy 15. forintokon meg lehet szerezni, szükséges fölkeresni.

VIII.

Az Utaknak mellyékét vagy Kö darabokkal kirakni, vagy pedig a hol azok nem találkoznának, egy vagy Két araszni magafághra való Kertöléssel meg-erössíteni, és azok között, vagy pedig az Utaknak szélére tűz, és más féle a földnek természetéhez alkalmaztandó fákat ütetni, hogy ezeknek Gyökerei az Utaknak mellyékét anyival inkább meg-erössítsék.

IX.

Hogy pedig á Völgyes, és mélyebb heleken Lévo Utakat a Zápor esőknek, és áradásoknak mosásitúl anyivál inkább meg leheffen tartani, szükfleges az ollyas Utakat Kövekkel ámint á Várasok Uczáit szokták erőssen Kirakni, vagy á hol anyi Köveket nem lehetne Kapni, legalább enyhány rend Köveket keresztül az Uton rakni, és azokat erőssen á földben belé Verni, hogy azok á le foló Víznek ereit meg tartoztássák, és az Utakbanaz áradások mosásakat, vagy árkokat ne teheffenek; ahol pedig éppen követ nem lehetne találni, enyhány rend karokal, vag kertölissel szükfleges az Utakat meg erőssíteni, vagy pedig az Utnak két mellyékén á Víznek szabadabb lefolására árkokat csinálni, és az Utnak közepét hárántékossan föl tölteni, hogy arrul á Viz á mellyékes árkokban le folyván az Utat ki né moshassa.

X.

Az ollyas mély Utakat, á mellyek megszerebbre tartanak, és szoróssak több heleken, meg kell széleséssíteni, hogy á jövő és ménő szekerek egy mást ki-kerülheffék, á hol pedig azt Végsben nem lehet vinni, tanácsos volna az illes szoros, és mély Utaknak Végein egy kifs harangotskát föl állittani, és az Utasokat arra meg tanittani, hogy minek e löt-

te a mély Utban belé ereszkednek, vagy föl mennek, a harangocskát meg huzák, a mellett a másik Végén lövő szekeresek halváan ottan addig várakozanak, még az elejbek jövő szekér azon mély Utbul ki nem jön.

XI.

Hogy ha az Utnak valamellyik széle porhanyobb földbül volna, és amiát az Ut egyenetlen lenne, azon esetre szükséges az Utnak azon széléről, a melly az Utnál meredekebb, egy darabot el-áfni, és azzal az Ut közepét erőssen föl tölteni, az Utnak széleit pedig széna polvával vagy más fü maggal bévetni, hogy a füveknek Gyökereivel az illyes Porhánya föld meg erősttesék.

XII.

Minthogy tapasztaltatik az, hogy ha esök és Záporok által a mély és lapányos Utakban, mosások, avagy árkok okoztattnak, azok annak ideiben bé nem töltettnek, a mellybül gyakran történik, hogy az Ország Utyának alkalmatlanfága miatt az Utafok több rendbéli mellyékes Utakat csinálnak; arravaló nézve azon helységbéli Biráknak, és Elöl járóknak, a mellyeknek határjaiban illyes Utak találkoznak, Keményen meg kell hanni, hogy minden erősebb Zápor Után az illes Utakat meg Visgállyák, és azonnal az, árkokat meg töltsék, a ki pedig el mulatna,

restségébül származandó kárákhoz mérsékkel
tett érzékeny büntetéssel meg büntetteflék.

XIII.

ALapányas és Vizes helyeken lévő Utak-
nak cfináltatásához akkor kelly leg - inkább
fogni, mikor leg - szárazabb üdö, és leg ho-
szabb üdö és leg hosszabb napok vannak.

XIV.

Az ollyas Vizes helekben az Utakat olly
magafra föl kel tölteni, hogy a Vizeknek árja
azokat soha föl ne haladja, és az Utak min-
denkor szárazan maradjanak.

XV.

Az illyes Utakat leg hasznosabb vagy
arra alkalmas földel jól föl tölteni, vagy
kövekkel kirakni, vagy pedig náddal, és
agyaggal azallát meg - rakni, hogy mind azon
által az Ut tartos légyen szükséges az Utnak
erös fundamentomot vagy is allát cfinálni.

XVI.

Ha az Ut igen lapányos, és süpedékes
helen vagyon, azon esetre szükséges az allát
vagy kövekkel, vagy pedig száraz földel
föl tölteni, amelly mind azonáltal egyebként
állandos nem lesz, ha csak mindenek előtt
az Utnak alla a menyire lehetséges, Tölgy,
vagy Egerfa darabokkal meg nem rakatta-
tek

tik, és azokra vagy kövek, vagy pedig Nád nem hordattatik, á mellyekkel anyira fölkel az Utat tölteni, hogy á Víz reá ne vehesse magát, á Nádrá mindazon által minden egyegy rendre jó száraz és gyöpös földet kell hordani, Hogy pedig a Nád alkalmatosabb mintsem az ágak, az oka, mivel á Nádnak természetével á Nedveffég jobban meg egyez, és nem rohad meg olly hamar, mint az ágak ugy hasonloképen az Töllgy és Eger fák a földbe uem esak meg nem rohadnak, sött menél tovább á földben vannak annál jobban meg keménkednek, és utollára mint egy köve válnak.

XVII.

A lapányos Utaknak erőffégére, és tartóffágára szolgál az is, ha á szél, és napnak fúgárai szabadon érhetik, és vagy közellevő fáktul, vagy pedig más akadálaktul a szélnek, és napnak ereje meg nem tartoztatik.

XVIII.

Hogy az illes Utakat szükfféges magafágra fölleheffen tölteni, és állandóffabbak legyenek, szükfféges azoknak mind á két mellyékén száraz üdökben mély árkokat csinálni, és azokbul ki hánt földdel az utat meg egyeneséfteni, á mellyet mind azon által jól meg kelltönni, az árkok pedig azért hasznosfak, mert azokban az esövize belé fol, és az U tak előbb ki száradnak. A hol-

XIX.

A holl bőféges fa vagy on, ott nem esak könyebb á posványos helyeken Utakat csinálni, ha nem tartosabbak is, ha mingyárt eleintén az Utaknak mind á két széleiben karók hárántékossan Veretettnek úgy, hogy á felső Végei az Ut felé hajoljanak, és azon föllül á felső Végeiben egy száfa eresztetik, á melly á karokat öszve foglalja, és meg erősíti, ha mind azon által karókat nem lehet találni, igen hasznos erős seövéniel, vagy is kerteléssel az Utaknak mellyékét bé foglalni.

XX.

Az ollyas Utaknak csinálásában, á mellic vizekhez közel vannak, arra kell leg inkább vigyázni, hogy az Utaknak á Viz felé való melléke úgy meg erősítteffék, hogy á Viznek habjai magokat reájok ki ne vetheffék, avagy meg né erőtlencffék.

XXI.

Némellic az illyes Utaknak oldalaiba vagy ágakat, szoktak rakni, vagy keréttéseket fonnyi, de mivel egyik sem állandós, és á Viznek erejit elegendő képpen fönt nem tartya, azért á Viz mellet lévő Utak leg állandosabbak, hogy azoknak á Viz felül való mellékei hárántékossan kövekkel erősen ki rakattatnak, á hol pedig azokat nem

találni, farga agyaggalmeg tömni, á mellet is ha egyfzer páfétot vífzen magára, á Viz így könnyen el nem moshat.

XXII.

Minthogy némelly helyeken á fzüklég úgy hozza magával, hogy á hegyeken - is Utakat kölletik csinálni, az illyes esetben azon kell lenni, hogy az Utat né egyenesen, vigyék, és minden meredek, es Veszedeles menetett el - távoztassanak, azért.

XXIII.

Az ollyas Utakat az hegynek oldalain menedékesen olly formán kell vinni, hogy á menyire lehet, azok á helyek, á mellyeken á fzekérrel valamere fordulni kell, tágassak, és egyenessek légyenek, hogy az fordulásban az elfő lovaknak elegendő térségek légyen, és hogy á fzekér így könnyen föl ne fordullon, nem külömben hogy á marhák is á Vontatás közben Valamely egenes helen meg pihenhesenek.

XXIV.

Mivel az Hegyeknek oldalalaiban, merre az Utat menedékesen vinni kelleth, gyakran árkok, és Vízmofások szoktak lenni, mellyeket némelly vigyázatlan Uti Inspectorok csak imigy amugy szoktak meg töltretni, és néha egy kis sövényel meg erőfíttetni, amelly
mun-

munkát azután a leg első zápor ismét meg szokott rontani; hogy azért az illyes munka hiába való né ligyen, az ollan tágaflabb he- leken kivántató vastagfágu falat az Utnak szélén szükséges építeni, és azutan az árko- kat, és Vízmofásakat jó agyaggal meg töl- teni, és val amelly verő ezközel erőssen meg tömni, és á többi Uthoz képeft meg egyenē sétteni; a Fal rakáshoz meszet azért nem szükséges Venni, hogy á falba rakatt kövek- nek hézagjain á kö és eső vize akadály nél- kül á fálon által meheffen.

XXV.

A mi az Hegyekbül az Uton által béjö- vő vizeknek menetelét illeti, szükséges arra Vigyázni, hogy az öszve jövő Víznek na- gyobb ereje tapaszttaltatik, ottan vagy ele- gendo Hidak csináltassanak, vagy á Vízek- nek szabadabb lefolására köbül ki rakott menedékek készittesenek, vagy pedig az Utnak szélein á kivántató árkolásak á Víz- nek szabad le folyására intéztesenek. A He- gyekben lévő akár melly kifs vizekenis pe- dig hidakat Vetni azon okbúlis szükséges, hogy Téli üdökben á Víz meg fagyván á Marhák gyakran meg csufzomodnak és ab- bul fok szerencsétlenségek következnek; az illyes hidakat pedig á menyre lehet köbül kell éppíteni, mivel á fa hidak á hegyek- bül való sebes le erezkedések és Zekkenések

által fokkal előbb el romlanak, mint sem az egyenes földön, á hol á hidakon lassan szoktak által menni. A köbül rakott víz menedékét ott kell leg inkább csinálni, a hol legtöbb lefoló víz öfzve gyül. Az ollan helyékenis jó volna ugyan hidakat vetni, de á Víznek folására nézve á hidat mгаfra fel kelene emelni, és azonokbul, nagyobb kölcségben tellnék; ellenben pedig á köbül rakott Víz menedékek anyi kölcséget nem kívánnak, és azokban á Vizek is szabadabban el folyhatnak, az is igen hasznos, ha az hegyekben lévő Utak mellyékére verett árkok, á mellyek á Víznek könnyebb lefolására szükségessék, kövekkel ki rakattattnak. Mivel hogy az illyes jó el készítettendő munka igen hozzas üdeig el tart, á hol mind azon által az meg nem lehetne, ottan leg alább az Utnak széle, á melly mellet az árkokel mennek, kövekkel meg erősítettessenek, vagy ha az is nagy alkalmatlanfággal esnék, azon effetre az Utnak minden három vagy négy öll közben kis sövények fonyatassanak; vagy csak á szélei ágakkal meg erősítettessenek, hogy az árokba lefoló Víz az Utat ki ne moshassa, és az Utnak fundamentomát el ne roncsa.

XXVI.

Gyakran történik, hogy á leg magassabb hegyekbül is Víz forások fakadnak, ezeket legjobb fölszabadítani, és szabad folásak-

ra hellet csinálni, hogy mind az Utasoknak szomjúságok eloltására, mind pedig a Marhák itatására szolgáljanak, és egyszer is mind az el távoztassék, hogy az illyes fel fakadó forrás a föld alatt magának Utat keresvén több helyeken föl fakadoz, és a hegynek nagyobb részét iszapos sárral bétölti, amely az Ut csinálásában nagy akadályt okoz, az illyes forrásokon pedig kivált képpen szükséges hidakat vetetni.

XXVII.

Ha az hegyes Utak közben közöklék találkoznak, és azokat Vass szerzfámokkal letörni nem lehetne, Puska porral kell föl vettetni, mellyeknek darabjaibul a többi Utat meg lehet csinálni, vagy izélesétteni. A Meredek Utaknak széleit pedig szükséges vagy karfákkal környül venni, vagy pedig mint egy három lábni magasságú falat csináltatni.

AZ HIDAKRÓL.

XXVIII.

Az Utak mentében kívántató Hidak eránt következőkre kell leg inkább vigyázni, hogy tudni illik minden völgyben, a hol csak kicsin patak folyis, vagy álló Viz vagyon, azokon a Vizek nagylágához képest Hidak Vettefennek, és azok jó státusban tartassanak.

XXIX.

XXIX.

A Hidak magassága, és erőssége úgy alkalmaztassék, hogy akár minémü nagy áradásokban is helyt állhassanak, és a Vizektül el ne hordassanak.

XXX.

A Hídúgy építessék, hogy allatta a Víz egyenesen elfolyhasson, és allatta akár minémü áradó Víznek szabad által menetele lehetlen.

XXXI.

Mivel a Hidakban akar minémü kis fogyatkozás, és abban lévő lukak éjczaka az Utafoknak veszedelmekte, és akadállokra lehetnek, azért midön Hidak csináltattanak, azoknak Pallui szoroslan egyben foglaltassanak, és arra Vigyazás légyen, hogy mindenkor jó állapotban légyen.

XXXII.

A köés boltozott Hidak állandosfak ugyan, de nagy kölcségben kerülnek, és ezekben is az az akadál, hogy az áradas ideiben mennél több Víz folyel allatta, anyival magassabra kell a boltozást föl emelni és a hoz képeft a két Végeitis anyival magassabra, és nagyobb kölcséggel föl tölteni, mert más ként az által járás, igen meredek, és alkalmatlan lenne. Ha pedig a Hidnak boltozatya alacsony, midön a Víz meg árad alatta, ha már megfzorúl, és gyakran vagy a Hidnak töltését, vagy magát a hidat meg

fza-

szagatya, ellenben pedig az egyenes, és egyerányos magasságu, kö lábokon lövő Hid alatt fokkal több Viz minden akadál nélkül el folhat, azért.

XXXIII.

Az ollyas hidak leg jobbknak láczatnák, mellyeknek két Végén, és ha úgy kívántatik, á középő oszlopokis kövekbül rakattattnak, a fölső pedig jó tartós Tölgyfa pallukkal rakattatik.

XXXIV.

A Tölgyfa pálúkbül rakott híd leg tartóssabb szokott lenni, ha á palluk mint egy két höveknyi magasságra Náddal meg hor dattnak, és fővényel, vagy homokkal bé teréttenek.

XXXV.

Midön fábul Hid épittetik, arra kíván tató fákat nem Télen mint egyéb épuletekhez, ha nem nyáron midön legjobb Vér mellegben vagyon, kell Váгатni, és mihelt ki vagyon farragva, á Vizben tétessik, és leg aláb két hétig á Vizalat légyen, az illyesek be se az szul belé nem esik, sem pedig meg nem podvásodik, és akár á Vizben légyen, akár pedig á szabad levegő Egben, sok Esztendeig épen meg marad, és meg nem rothad.

XXXVI.

Minden magassabb hidaknak széleire szükséges erős karfákat csináltattni.

V I G E.